

AP PRESS

Bush senior noemde hem ooit 'een Amerikaanse held'. Maar George junior kan zijn bloed wel drinken: **Joe Wilson**, ex-ambassadeur, toonde aan dat de Amerikaanse president feiten manipuleerde in de aanloop naar de oorlog tegen Irak. Exclusief interview met de man die 's werelds machtigste politicus ten val kan brengen: "Deze regering heeft een georkestreerde poging gedaan om mijn integriteit te bezoedelen, karaktermoord op me te plegen en mijn vrouw in opspraak te brengen."

BUSH' ERGSTE NACHTMERRIE HEET JOE WILSON

DOOR FRÉNK VAN DER LINDEN EN JEROEN SCHUITEN / FOTOGRAFIE: DARREN HIGGINS

De hand die de onze schudt, werd ooit in een houdgreep genomen door Saddam Hoessein. "Dat moment staat me nog helder voor ogen," zegt Joe Wilson. "Het was 6 augustus 1990, vier dagen na de Iraakse invasie in Koeweit.

Ik trof Saddam in Bagdad, op het ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij was er speciaal voor uit zijn paleis gekomen. De hele staf van het departement zat op een rijtje tegen een muur toe te kijken: minister Tariq Aziz, zijn topambtenaren, een voormalige ambassadeur bij de Verenigde Naties, enzovoorts. Saddam wachtte me helemaal aan het eind van de ruimte op, hij positioneerde zich altijd zo dat jij als gast min of meer buigend voor hem door de camera's werd vastgelegd. Ook had hij de gewoonte iets dichterbij te komen dan de meeste mensen prettig vonden. Hij drukte zijn gezicht bijna in het jouwe - en fixeerde je dan. Saddam heeft donkerbruine ogen, waarmee hij je lang kan aankijken zonder

te knippen. Maar ik had een jonge tweeling, en daar speelde ik dat spelletje ook wel eens mee. Die wedstrijd kon ik lang volhouden.

"Goed, na enkele plichtplegingen ging Saddam tegenover mij zitten. Hij somde zijn redenen op voor de invasie in Koeweit. Vervolgens kwam hij met wat ik *The Deal* noem. *The Deal* was: als jullie mij Koeweit laten houden, geef ik jullie alle olie die je maar wilt, tegen een prima prijs, en dan zal ik niet doorgaan met het bedreigen van Saudi-Arabië. Verder zei Saddam dat het geen zin had te proberen hem uit Koeweit te verdrijven, want het Amerikaanse volk zou er niet tegen kunnen om het bloed van tienduizend militairen te zien vloeien in een Arabische woestijn. Ik maakte drie punten: wat u hebt gedaan is ten eerste niet in lijn met het handvest van de Verenigde Naties, en met uw eigen grondwet. Ten tweede moet u stoppen met het plunderen van Amerikaanse bezittingen in Koeweit en het bedreigen van onze burgers daar. Ten derde eis ik van u dat u alle Amerikanen de

gelegenheid geeft de regio te verlaten. Zijn reactie was bizar: 'Waarom maakt u zich alleen maar zorgen over de Amerikanen hier?' Ik antwoordde dat mijn mandaat Amerikaans was, maar oké, nu hij erover begon: 'Laat alle buitenlanders gaan.' Waarop hij zei: 'Hoezo? Weet u iets dat ik niet weet?' Ik realiseerde me dat hij probeerde uit te vinden of wij bezig waren een eenzijdig militair antwoord te plannen. En dus zei ik: 'Ik ga absoluut niet met u delen wat wij wel of niet overwegen.' Dat steekspel ging meer dan een uur door, en terwijl we uiteindelijk naar de deur liepen legde hij zijn hand op mijn rechterschouder. 'Dit was een goed gesprek.' Shit, dacht ik bij mezelf, ik ben dus duidelijk niet hard genoeg geweest. En ik had me toch echt behóórlijk hard opgesteld. Zo hard als maar kon."

Joe Wilson lacht. Het is een lach die past bij zijn cowboyhoed en cowboylaarzen. Op zijn gezicht ligt de blik van een man die met welgevulde holsters door klapdeuren naar binnen is komen stampen. Alleen praten we niet in

een saloon, maar in het prestigieuze Four Seasons Hotel te Georgetown, Washington, waar alles diplomatie en finesse ademt. *But not Wilson*: als hij met een mes het mondstuk van zijn lange sigaar bewerkt, laat hij de afgesneden tabak nonchalant op het hoogpolige tapijt dwarrelen.

In 2002, aan de vooravond van de tweede oorlog met Saddam Hoessein, luidde de cruciale vraag of Irak beschikte over massavernietingswapens. Eén van de veronderstellingen die de VS koesterden, was dat Saddam had gepoogd *yellowcake* (uranium) te kopen in het Afrikaanse Niger. U kreeg van overheidswege de opdracht dat te onderzoeken en schreef een rapport waaruit bleek dat daar geen sprake van was. Hoe reageerden hoofdrolspelers als Bush en Cheney op uw verhaal? "Ik leverde mijn stuk in bij de CIA, bij onze ambassadeur in Niger, en bij het State Department (ministerie van Buitenlandse Zaken). Grote verbazing riep mijn rapport niet op. De ambassadeur

had zelf ook onderzoek verricht; ze zei dat onze conclusies overeenkwamen. Ook de Amerikaanse viersterrengeneraal Carlton Fulford, die uit ons Europese hoofdkwartier in Stuttgart was overgekomen naar Niger om de zaak te bekijken, stelde vast dat de beschuldigingen geen grond hadden. De extra waarde van mijn rapport school in het feit dat ik als ex-ambassadeur in Niger ieder lid van de regering kende die daar aan de macht was op het moment van de veronderstelde transactie.

"Ik weet nog dat ik na mijn reis gesprekken had op het State Department, afdeling *African Affairs*. Daar zeiden ze mijn taxaties te begrijpen - en te delen."

Cheney en Bush beweren het Wilson-rapport over Niger nooit te hebben gezien. Beschikt u over andere informatie? "Vóór ik mijn verhaal rond had, toonde de vice-president grote interesse. Hij liet er verschillende keren naar vragen, de laatste keer twee dagen voordat ik het inleverde. Een vice-president

die zó graag wil weten hoe het zit... en die dan uiteindelijk geen antwoord zou hebben gekregen? Dat vind ik -om het voorzichtig te zeggen- amusant. In het algemeen kun je er zeker van zijn dat een vice-president in de VS antwoord krijgt op zijn vragen."

Eind januari 2003 verklaarde president Bush tijdens zijn State of the Union-rede dat de Britse regering informatie had waaruit bleek dat Saddam pogingen had ondernomen om in Afrika grote hoeveelheden uranium aan te schaffen. Het zou één van de belangrijkste redenen worden om de oorlog tegen Irak te rechtvaardigen. "Terwijl Bush sprak, zat ik in een Canadese televisiestudio - goed luisterend om ter plekke in het Frans commentaar te kunnen geven. Het viel me direct op dat Bush niet refereerde aan Niger, maar sprak over 'Afrika'. Er zijn vier Afrikaanse landen die uranium produceren: behalve Niger zijn dat Gabon, Namibië en Zuid-Afrika. Ik nam de volgende dag contact op met het State Department en lunchte met Walter Kansteiner, ►

► directeur African Affairs. Hij zei: 'Joe, denk je niet dat wij die zin eruit hadden gehaald als we de rede tevoren hadden gezien?'"

De sleutelvraag is uiteraard of Bush wist dat de informatie die hij de wereld voorschotelde incorrect was. "Ik kan dat niet beoordelen, ik heb geen idee hoe deze president en deze vice-president hun *finishing touches* aanbrengen in de State of the Union-toespraak. Ik weet wél dat er ten tijde van Clintons presidentschap vijf kopieën van de uiteindelijke speech werden uitgereikt: eentje aan de president, eentje aan de vice-president, eentje aan de stafchef, eentje aan de nationale veiligheidsadviseur, eentje aan de politiek adviseur. Iedereen werd geacht alle feiten te checken." Met nadruk: "Cheney was diep ingevoerd in de details van het inlichtingenwerk betreffende Niger."

En wat te denken van het gegeven dat Bush verwees naar Britse -niet Amerikaanse!- info over Niger? "De VS spenderen meer dan 40 miljard dollar per jaar aan inlichtingenwerk; de Britten geven ééntwintigste van dat bedrag uit. De VS hebben sinds de onafhankelijkheid van Niger een grote ambassade en een steunpunt in het land; de Britten hebben

een ambassade in Ivoorkust die Niger erbij doet. Ik kan me moeilijk voorstellen dat zij werkelijk informatie hebben die wij ontberen. Daar komt

nog iets bij. De Britten hebben meegeschreven aan resolutie 1441 van de Verenigde Naties, en artikel 10 daarvan verplicht de lidstaten ertoe alle informatie die zij hebben over de ontwikkeling van nucleaire programma's door te geven aan het Internationale Atoomagentschap (IAEA). Welnu, vertegenwoordigers van het IAEA hebben herhaaldelijk verklaard dat zij niets, helemaal niets hebben ontvangen dat hun visie op de zaak-Niger/Irak -namelijk: géén uraniumverkoop- zou kunnen veranderen."

Waarom is Bush dan blijven verwijzen naar

het zogenaamde bewijs van de Britten? "Een ambtenaar van de Nationale Veiligheidsraad heeft tijdens een bijeenkomst van een Senaatscommissie openlijk tegen een CIA-analist gezegd dat de overweging was deze info te gebruiken, omdat de VS anders de Britten eenzaam zouden laten 'klappen in de wind.' Misschien is dat waar, misschien is de gewraakte zin van Bush toegevoegd om de Britse verklaringen op dit punt dekking te geven. Maar mijn inschatting is dat onze regering het vooral belangrijk vond om te onderstrepen dat Saddam een militaire dreiging vormde, vanwege de mogelijkheid dat hij kernwapens had. Kijk naar de autorisatiewet [voor de oorlog tegen Irak] die is aangenomen door het Congres: daarin stond heel duidelijk dat de regering alleen grond zou hebben voor militaire actie wanneer zij de overtuiging had dat van Saddam een grote dreiging met massavernietigingswapens uitging. En er is maar één massavernietigingswapen dat aan die eis voldoet: het nucleaire."

Maart 2003 besluit het Witte Huis tot een oorlog tegen Irak. Hoe stond u daar tegenover? "Mijn persoonlijke kijk op de zaak was van meet af aan dat het Amerikaanse beleid

militaire steun wanneer Saddam hem de toegang ontzegde tot één van de zeventien locaties die hij onder de loep wilde nemen. Voor zo'n ontwapeningscampagne was geen bezetting van Irak nodig."

Vermoedde u dat Saddam massavernietigingswapens bezat? "Ik ging ervan uit dat hij nog ergens chemische wapens opgeslagen had liggen, en waarschijnlijk enkele biologische wapens - al was het me niet duidelijk of de Irakezen hadden uitgepuzzeld hoe ze die biologische konden inzetten."

En nucleair spul? "Ik geloofde heel graag dat de Irakezen hun kernwapenprogramma weer wilden opstarten, maar ik had geen idee hoe ver ze daarmee waren."

Uw vrouw Valerie Plame werkte voor de CIA; zij verzamelde informatie over de verspreiding van kernwapens. Wat was háár taxatie? Wilsons mond verstrakt. "Zij was geen analist, velde geen oordelen. En ze bediscussieerde zulke zaken zeker niet met mij. Mensen die in de veiligheidsbusiness werken zijn geen roddelaars. Er staat een premie op vertrouwelijkheid, op zwijgen. Zeker tegenover mij, want ik gold als een criticus van het regeringsbeleid."

'TONY BLAIR DACHT TE TEKENEN VOOR EEN ONT-WAPENINGSCAMPAGNE, MAAR RAAKTE VERSTRIKT IN DE REGIME CHANGE-OORLOG VAN BUSH'

ons veiligheidsbelang in het Midden-Oosten moest weerspiegelen. En dus was ik vóór een robuuste aanpak om Saddam Hoessein te ontwapenen. Maar toen de president begon te praten over *regime change*, over militaire operaties, invasie, verovering, bezetting en het beëindigen van Saddams bewind, dacht ik: dit lijkt me niet de beste optie."

Wat was het alternatief? Hans Blix, hoofd van VN-wapeninspecteurs in Irak, vroeg een paar maanden extra tijd voor zijn onderzoek in Bagdad en omgeving. "Ik was ervoor Blix alles te geven wat hij nodig had. Inclusief

Colin Powell, de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, toonde zich tijdens een veelbesproken optreden in de VN-Veiligheidsraad (februari 2003, een maand voor de aanval op Irak) een stuk zekerder: Saddam was al heel ver. "Laat ik me barmhartig uitdrukken: dat was niet het *finest hour* van Powell. Opvallend genoeg had hij het bij die gelegenheid helemaal niet over Niger. Blijkbaar waren er écht geen bewijzen." Wilson trekt driftig aan zijn sigaar: "Begrijp me goed, ik zeg niet dat je niet waakzaam moet zijn. Als vice-president Cheney me in die fase had

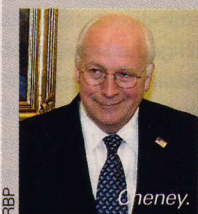
DE HOOFDROLSPELERS VAN PLAMEGATE

■ **Joseph C. Wilson IV** Voormalige Amerikaanse diplomaat die in 2002 voor de CIA onderzocht of Irak uranium in Niger probeerde te kopen.

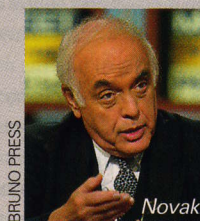
■ **Valerie Plame** is de echtgenote van Joe Wilson. Onder een dekmantel werkte ze als geheim agent voor de CIA (specialisatie: onderzoek naar de verspreiding van massavernietigingswapens).

■ **Vice-president Dick Cheney** zocht in 2002 naar bewijs voor Iraks nucleaire ambities. Dat leidde o.a. tot 't CIA-besluit om Joe Wilson naar Niger te sturen.

■ **President George W. Bush** impliceerde in zijn State of the Union-toespraak van 2003 dat Irak via Niger uranium voor kernwapens had geprobeerd te bemachtigen.

RBP

BRUNO PRESS

■ **Robert D. Novak** is columnist van o.a. The Washington Post. In 2003 onthulde hij de identiteit van Valerie Plame. Novak gaf als bron twee regeringfunctionarissen (Lewis 'Scooter' Libby en Karl Rove). Dit leidde tot *Plamegate*, daar het lekken van de identiteit van een geheim agent een strafbaar feit is.

■ **I. Lewis 'Scooter' Libby** was tot oktober 2005 de stafchef van vice-president Dick Cheney. Hij nam ontslag nadat hij was aangeklaagd voor het tegenwerken van het *Plamegate*-onderzoek.

■ **Condoleezza Rice** was de nationale veiligheidsadviseur van Bush tijdens diens eerste termijn. Na Bush' herverkiezing werd ze minister van Buitenlandse Zaken.

BUSH' ERGSTE NACHTMERRIE HEET JOE WILSON

gevraagd nog eens naar Niger te gaan, had ik gesalueerd en gezegd: 'Geen probleem, ik doe het graag.'

Onlangs zei Cheney dat het 'oneerlijk en laakbaar' is om nu de indruk te wekken dat de Amerikaanse regering zich schuldig heeft gemaakt aan misleiding. Hij noemde het 'revisionisme van de meest corrupte en schaamteloze soort.' "In mijn geval is het absoluut geen revisionisme. Ik zeg dit namelijk al sinds 6 juli 2003 - het ogenblik waarop ik in *The New York Times* onder de kop *Wat ik niet vond in Afrika* schreef dat deze regering volgens mij informatie van onze inlichtingendiensten verdraaide."

De Fransen en de Duitsers hielden zich afzijdig van de oorlog. Groot-Brittannië, Italië, Polen en andere landen deden mee. Nederland gaf in eerst instantie alleen politieke steun. Wie was het verstandigste? "Ik vind het enigszins begrijpelijk dat ze in Centraal- en Oost-Europa geneigd waren mee te doen, omdat daar dankbaarheid heerste voor het feit dat men was bevrijd uit de greep van de Sovjet-Unie. Maar gemakshalve zagen ze iets over het hoofd: de Koude Oorlog was op vreedzame wijze beëindigd, zonder de dood van eigen burgers en Amerikaanse soldaten. Die les hadden ze naar mijn smaak niet mogen vergeten. En wat betreft de Britten, de belangrijkste Amerikaanse bondgenoot: de heer Blair dacht te tekenen voor een ontwapeningscampagne, maar raakte verstrikt in de *regime change*-oorlog van Bush."

Hoe beziet u de Nederlandse keuze? "Ik ben niet bekend met de afwegingen die in Nederland zijn gemaakt."

Anders gevraagd dan: zou u als buitenstaander overtuigd zijn geraakt door de argumenten van de VS? "Nee. Op het moment dat de VS besloten de oorlog te beginnen, waren eenvoudigweg nog niet alle diplomatieke en militaire middelen uitgeput om de druk op Irak op te voeren." Wilsons sigaar is inmiddels uitgegaan. Hij jaagt er weer het vuur in. "Toen

George Bush de aanval op Bagdad liet inzetten, moest ik terugdenken aan de ontmoeting die ik had gehad met zijn vader - 14 januari 1991, één dag voordat de Eerste Golfoorlog begon. Ik had mijn laatste ontmoeting met Saddam achter de rug. Aan de vooravond van Operatie Desert Storm wandelden Bush senior en ik samen door de rozentuin van het Witte Huis waar we spraken over de impact die de strijd zou hebben voor de bevolking van Irak. We meenden beiden dat je pas in het uiterste geval tot het voeren van oorlog moest overgaan. Ik weet nog dat ik al bij het binnenlopen van *the oval office* tegen hem zei: 'Ofschoon wij elkaar nog nooit hebben ontmoet, geloof ik dat we al heel lang op dezelfde lijn zitten.' De president antwoordde: 'Daar heb je absoluut gelijk in.' Hij draaide zich om naar zijn oorlogsstaf en zei -ik hoorde het op dat ogenblik niet, maar het is me later verteld-: 'Heren, laat me u voorstellen aan een ware Amerikaanse held.'

Zijn zoon is daar anders over gaan denken toen u in *The New York Times* publiceerde. Hoe kwam u tot de beslissing te onthullen wat in uw rapport over de zaak-Niger stond?

"Als ik er wat langer over had nagedacht, was ik er misschien niet aan begonnen," zegt Wilson en lacht. "Ik beschouw mijn beslissing niet als een kwestie van grote morele moed. Het is eerder een burgerplicht, iets wat je gewoon hoort te doen in een democratie. Ik wilde dat mijn regering de voorstelling van zaken die zij had gegeven zou corrigeren, niks meer, niks minder. Tot het moment dat ik begon te schrijven, drong ik daarop aan. Door te praten met ambtenaren van het State Department, met mensen in de entourage van het Witte Huis en met een paar journalisten. Maar ook met commissies van de Senaat en het Huis van Afgevaardigden. Voor al die inspanningen werd ik beloond door Condoleezza Rice, die als Nationale Veiligheidsadviseur in het televisieprogramma *Meet the Press* opmerkte dat 'misschien iemand in

de ingewanden van de CIA hier iets over wist, maar niemand in mijn omgeving.'"

Van wie had u steun verwacht? "Van Carlton Furford, de viersterren generaal die net als ik een rapport over Niger had geschreven. Ik verwachtte dat hij naar voren zou komen - ook al werkte hij voor de regering. Blijkbaar stelde hij meer prijs op zijn baan dan op de waarheid."

De één noemt u een klokkenluider, de ander omschrijft u als een opportunist. Wat is de beste reden die de tegenstanders van Joe Wilson hebben om hem een opportunist te noemen? "Ik ga mezelf niet in die positie plaatsen. Ik zeg alleen dit: de dag nadat mijn artikel in *The New York Times* was verschenen, gaf het Witte Huis toe dat de president hoge eisen stelt aan de teksten die hij uitspreekt, maar dat niet was voldaan aan die eisen op het moment dat hij zijn zestien roemruchte woorden uitsprak: '*The British government has learned that Saddam Hussein recently sought significant quantities of uranium from Africa.*'"

"Die knieval van het Witte Huis had het eind van het verhaal moeten zijn. Wat mij betreft was het dat ook: ik cancelde vrijwel alle afspraken die ik had gemaakt voor optredens en voordrachten. Maar daarna volgde een georkestreerde poging van deze regering om mijn integriteit te bezoedelen, karaktermoord op me te plegen en mijn vrouw in opspraak te brengen."

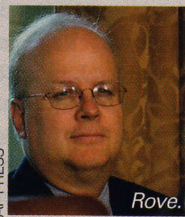
Op 14 juli 2003 verscheen een column van Robert Novak in *The Washington Post*, waarin met zoveel woorden werd onthuld dat uw echtgenote Valerie Plame al twintig jaar werkte voor de CIA. Dat stuk betekende het einde van haar carrière, omdat zij undercover opereerde. Wat waren de eerste gedachten die u bekropen? "Nou, mijn eerste gedachten zijn niet geschikt voor publicatie - zelfs niet in uw tijdschrift. Ik kan wel zeggen dat de heer Novak in het geval hij op dat moment in mijn buurt was geweest minimaal ▶

■ **Judith Miller** is verslaggeefster van *The New York Times*. Aan haar werd de identiteit van Valerie Plame gelekt, maar ze wenste haar bronnen geheim te houden. Miller verdween voor 85 dagen achter de tralies wegens minachting van de rechtbank.

■ **Patrick Fitzgerald** is aangesteld als speciale aanklager om *Plame-gate* nader te onderzoeken. Wanneer voor justitie een belangenconflict dreigt, kan het departement (of het Congres) een buitenstaander -de speciale aanklager- het onderzoek in handen geven. Fitzgerald heeft een groot aantal betrokkenen verhoord. Hij sprak ruim een uur met president Bush die echter niet onder ede stond. Hoewel het onthullen van de identiteit van een geheim agent als Valerie Plame strafbaar is, blijkt dat uitermate lastig te bewijzen. De 'lekkende' persoon moet bijvoorbeeld op de hoogte zijn van het feit dat de betreffende agent

een undercover-status heeft. Tot nu toe heeft Fitzgerald slechts Scooter Libby aangeklaagd, niet voor het lekken van Valerie Plame's naam, maar voor het tegenwerken van zijn onderzoek en liegen onder ede. Fitzgerald heeft zijn onderzoek nog niet gesloten, en Rove blijft onder verdenking. In dit stadium is onduidelijk of en wanneer Fitzgerald zijn onderzoek uitbreidt, bijvoorbeeld door de president en vice-president te vragen onder ede te komen getuigen.

■ **Karl Rove** staat vooral bekend als Bush' persoonlijke politieke strateeg. Toen de ware identiteit van Valerie Plame werd gelekt, wezen vele beschuldigende vingers zijn kant op. Rove is (nog) niet aangeklaagd ■

AP PRESS